

Territoris literaris

***Rodoreda paisatges*. Text: Mercè Ibarz. Fotografia: Carme Esteve. Pròleg de Joandomènec Ros. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Fundació Mercè Rodoreda, 2021.**

Rodoreda paisatges és un llibre preciós que ofereix un recorregut sobretot visual, però també textual, pels espais lligats a la vida i a la producció de Mercè Rodoreda (1908-1983). “La ciutat que no tornarà” (p. 20-64) es dedica a la Barcelona que va del naixement de l'escriptora fins al moment que n'ha de marxar al final de la Guerra Civil. El bloc més extens -i l'únic desglossat sota un títol de conjunt-, “Exilis” (p. 65-208), integra els diferents escenaris que transita i habita des del 1939 fins a la dècada dels setanta. “La Barcelona que hi és i no hi és” (p. 210-239) reprèn el focus geogràfic de la secció inicial, ara amb salts enrere i endavant que emmirallen els retorns descompassats de Rodoreda a la capital catalana a partir de finals dels anys quaranta. “A casa. Romanyà de la Selva” (p. 240-260), finalment, se centra en la petita població on l'autora es va instal·lant des de principis dels setanta i on viu amb casa pròpia entre el 1979 i el 1983.

Vet aquí un volum de pes que ve a afegir-se a la bibliografia sobre Rodoreda a partir d'una iniciativa amb precedents. Més enllà de la seva presència al Mapa Literari Català (<http://www.mapaliterari.cat/ca/autor/merce-rodoreda>), el 2008 *Revista de Girona* publicava el dossier “Geografia literària de Mercè Rodoreda”, integrat per diversos articles. La voluntat de proporcionar-ne una cartografia, tanmateix, es materialitza aquí amb tot un altre format. Les fotografies de Carme Esteve en mostren els llocs concrets, que els textos de Mercè Ibarz van explicant i contextualitzant en combinació amb la producció de Rodoreda (literària, epistolar, periodística, etc.) i amb alguns escrits i imatges d'altri, que completen el retrat històric i cultural general. Segons detalla Esteve (p. 16), el projecte va néixer de la biografia que Ibarz va publicar el 1991; arribat a port gràcies a un encàrrec formal, el seu objectiu és aprofundir en el periple vital rodoredià tot aprofitant, en mots d'Ibarz, per “recórrer amb fotos d'ara el segle de l'autora, el vint” (p. 17). L'ambició de la proposta té com a resultat, ho dèiem al principi, un llibre ben bonic. Però que també resulta qüestionable en diversos sentits.

Atès que *Rodoreda paisatges* posa l'accent en els espais i atès que disposem de diferents i variades biografies de Mercè Rodoreda (inclosa la d'Ibarz), potser hauria estat

més adient una estructura no tan lligada a la vida de l'autora, desplegada (més coherentment?) en els tres blocs pròpiament geogràfics de la seva història: Catalunya, França i Europa Central. Per bé que ja s'entén l'èmfasi que es vol posar en l'exili (que sens dubte és clau en tots sentits), això hauria estalviat la dispersió de l'anar i venir territorial i cronològic dels apartats centrals (vegeu per exemple, dins de la secció dedicada al sojorn a París d'entre 1946 i 1954, els fragments epistolars sobre la Barcelona de postguerra a la p. 143 o la referència a un fet de 1939 a la p. 159). Aquesta opció estructural també hauria equilibrat millor les proporcions dels espais tractats, tot reforçant la visió del relleu material i simbòlic de cadascun en l'univers rodoredià (començant pel de la capital catalana, que ara cal reconstruir a partir de peces disperses). I hauria facilitat, encara, la inclusió de llocs com Coll de Nargó (objecte d'un article molt significatiu dels anys trenta, i que l'escriptora visita en més d'una ocasió) i Praga (on viatja en qualitat de delegada del PEN català el 1938 -una dada que s'esmenta-). No s'entén d'altra banda, que faltin espais freqüentats per l'escriptora en les localitats retratades, com la catedral de Saint Étienne i els jardins de l'Évêché a Llemotges o el Jardí Botànic a París. El lector ha de dilucidar sense ajut per què no hi són ni aquests ni altres; com Can Pol de Bescanó, que precedeix el Mas Perxés en el camí cap a l'exili.

Explicitar els criteris de selecció de les imatges potser hauria ajudat a comprendre aquestes absències. A l'interrogant que suposen se'n suma un altre: ¿per què les fotografies no tenen peu arreu? Els textos d'Ibarz i d'altri que les acompanyen no sempre permeten deduir què s'hi veu (a la p. 38, així, una sola imatge i una explicació en què es fa referència a la Llibreria Catalònia i a la seu de la revista *Clarisme*, situades respectivament a la Ronda de Sant Pere 3 i al carrer València 245, pot confondre qui no conegui bé Barcelona; a les p. 72-73, el text d'Ibarz sobre la ciutat de Perpinyà i el fragment d'*Etapas d'una nova vida. Diari d'un exili*, de Sebastià Gasch, que es reproduceix no tenen cap lligam aparent amb les fotografies: mentre els primers remetent a l'arribada dels refugiats a la capital del Rosselló, les segones mostren un brollador, una via de tren i un riu enmig de la natura). De tant en tant apareix algun peu de fotografia pròpiament dit (a les p. 195 i 241, posem per cas), però també n'hi ha d'inserits en les explicacions (a les p. 81, p. 105 i p. 118, per exemple). ¿Potser som davant de les traces de decisions contradictòries preses al llarg del procés d'elaboració de l'obra?

Per bé que es tracta d'un llibre voluminós i d'edició complexa, sembla que no s'ha reeixit prou en les necessàries revisions successives que podrien haver evitar aquests defectes, que desllueixen considerablement el producte final. La falta de numeració de

les fotografies en constitueix una altra mostra pel contrast amb els crèdits editorials (p. 6), on s'anoten numerades de manera precisa les fonts d'aquelles imatges i d'aquella documentació cedides per persones i entitats (entre moltes altres, les procedents de l'Arxiu Anna Maria Saludes -227 i 233- o les conservades a la Fundació Apel·les Fenosa -147 a, b i c i 151 a-). També hi ha algunes imprecisions i alguns errors de contingut (Rodoreda no "hauria volgut republicar en vida" els contes infantils que va donar al diari *La Publicitat* entre el 1935 i el 1936, perquè quan va poder accedir novament als textos durant la postguerra va decidir no tornar-los a editar, per exemple) i algunes errates (com ara *luita* per *lluïta* a la p. 53 o la data d'aparició de *Quanta, quanta guerra...* a la p. 195, on consta 1981 en lloc de 1980).

És una llàstima que *Rodoreda paisatges* no afini prou en aquests aspectes. En l'àmbit literari n'hi ha pocs, de llibres artístics. Convindria que n'hi hagués més, però tan ben fets com Mercè Rodoreda hauria volgut. Val a dir que malgrat tots els problemes indicats, si una cosa fa aquest són ganes de (re)visitar tant els textos de l'autora com els llocs a què es vinculen. Uns llocs ja esdevinguts, sobretot, territoris literaris.